

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

SAĞLIK HİZMETLERİ

TOPLUMSAL İLETİŞİM

Ankara, 2015

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul / kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. İNSAN İLİŞKİLERİNİ DÜZENLEYEN KURALLAR	3
1.1. Görgü Kuralları	4
1.1.1. Toplumda Dikkat Edilmesi Gereken Görgü Kuralları	4
1.2. Gelenek ve Görenekler (Örf ve Âdetler)	10
1.2.1. Gelenek ve Göreneklere Uymanın Sağladığı Faydalar	11
1.3. Dini Kurallar	11
1.4. Ahlak Kuralları	12
1.5. Hukuk Kuralları	13
1.6. İnsan Hakları	13
UYGULAMA FAALİYETİ	17
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	18
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	19
2. TOPLUMSAL GRUPLAR	19
2.1. Toplumsal Grup Çeşitleri	19
2.1.1. Resmi (Formel) Gruplar	19
2.1.2. Resmi Olmayan (İnformal) Gruplar	20
2.2. Farklı Toplumsal Ortamlarda İletişim	21
2.2.1. Aile İçi İletişim	22
2.2.2. Okul ve Arkadaşlarla İletişim	26
2.3. Toplumsal İlişkiler	27
2.3.1. Toplum Tanımının İletişime Katkıları	28
2.3.2. Toplumun Sağlık Kurumları ile İlişkileri	29
UYGULAMA FAALİYETİ	30
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	30
MODÜL DEĞERLENDİRME	30
CEVAP ANAHTARLARI	30
KAYNAKÇA	30

AÇIKLAMALAR

ALAN	Sağlık Hizmetleri
DAL	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Toplumsal İletişim
MODÜLÜN SÜRESİ	40/14
MODÜLÜN AMACI	Bireye/öğrenciye; toplumsal kurallar ve toplumsal gruplarla etkin iletişim kurma ile ilgili bilgi ve beceri kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ilişkilerini, düzenleyen toplumsal kuralları sıralayarak açıklayabileceksiniz. 2. Toplumsal grupların özelliklerine göre etkin iletişim kurabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Derslik Donanım: Afiş, resim, CD, DVD, bilgisayar, tepegöz, projeksiyon cihazı.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

İnsan sosyal bir varlıktır. Sürekli olarak diğer insanlarla iletişim içerisinde olmak durumundadır. Tek başına, diğer insanlarla iletişim içerisinde olmadan hayatını devam ettirmesi mümkün değildir. İnsanların günlük yaşamlarında birbiriyle ilişki içinde olmaları, iletişim sürecini kullanmaları gerekli ve zorunludur. Kendilerini ve birbirlerini tanımaları, isteklerini, beklentilerini, duygu ve düşüncelerini ortaya koyabilmeleri, söz ve davranışlar aracılığı ile olur. Söz ve davranışların kullanılması iletişim sürecinin işlediğini gösterir.

İletişim sürecinde duygusal, sosyal ve biyolojik ihtiyaçlarımızı gideririz. İhtiyaçlarımızın tamamını kendi başımıza tedarik edemeyiz. Birbirimizle bilgi, duygu, fikir, eşya, mal, ürün alışverişi içerisinde olmak zorundayız.

Varlığımızı sürdürmek, haberleşmek, paylaşmak, etkilemek, yönlendirmek, mutlu olmak vb. amaçlarla iletişim kurmaya devam ederiz. Gelişen teknoloji ile birlikte değişen tek şey iletişimin yöntem ve teknikleri ile iletişim araçlarıdır. İletişim hep vardı ve var olmaya devam edecektir.

İletişim hayatı kolaylaştırmaktır, kolaylaştırmalıdır. Her insan ilgi ve sevginin fazlasını bekler. Siz de olumlu iletişimi kullanarak insanlara olumlu yaklaşınız. Hem kendinize hem de insanlara hayatı kolaylaştırınız. Unutmayın ki sevgi ve dostluk, insanları doğru anlamak ve onlarla doğru iletişim kurmakla mümkün olacaktır.

Bu modül sonunda iletişim yöntemlerini kullanarak toplumsal gruplarla doğru ve etkin iletişim kurabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

İnsan ilişkilerini düzenleyen toplumsal kuralları sıralayarak açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- “İnsanlar giyimleri ile karşılanır, düşünce ve davranışları ile uğurlanır.” sözünün ne anlatmak istediğini araştırarak edindiğiniz bilgiler ışığında bir kompozisyon oluşturunuz ve sınıfta arkadaşlarınıza sunum yapınız.
- Toplum düzenleyen kuralların neler olduğunu, bu kuralların toplum ve insan hayatı için ne kadar gerekli ve önemli olduğunu ortaya koyan bir çalışma hazırlayarak sınıf ortamında sunum yapınız.
- Hukuk kurallarının toplum barışı açısından faydalarını, gerekliliğini ortaya koyan bir sunu oluşturunuz ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Kuralları olmayan bir toplumu hayal edin ve böyle bir durumda olabilecekleri anlatan bir çalışma (kompozisyon, resim, kısa tiyatro vb.) hazırlayarak sınıfta/ okulda sunum yapınız.

1. İNSAN İLİŞKİLERİNİ DÜZENLEYEN KURALLAR

İnsan sosyal bir varlıktır. İnsanın olduğu her yerde sosyal ilişkiler de var olacaktır. İnsanların toplum içinde yaşamaları ve diğer bireylerle sosyal ilişki kurmaları onlara birtakım yetki, sorumluluk ve ödevler getirir. Sosyal ilişkilerle belirlenen bu ödev ve sorumluluklar toplumsal güce sahiptir. Toplum hâlinde yaşayan insanların yerine getirmek zorunda oldukları ödevleri ve kullanacakları yetkileri belirten kurallara, sosyal düzen kuralları denir.

Toplumda insan ilişkilerini düzenleyen kurallar şunlardır:

- Görgü kuralları
- Gelenek ve görenekler
- Dini kurallar
- Ahlak kuralları
- Hukuk kuralları
- İnsan hakları

1.1. Görgü Kuralları

İnsan topluluklarında hiçbir zorlama olmadan kendiliğinden oluşan ve zamanla toplumun olmazsa olmazları arasına giren kurallara görgü kuralları denir. Görgü; bir toplumda var olan ve uyulması gereken saygı ve incelikler bütünüdür. Toplum, genel görgü kurallarına uyan kişileri terbiyeli, saygılı, nazik kişiler olarak nitelendirir.

Şekil 1.1 :Görgü kuralı

Görgü kuralları; toplumların inanç, eğitim, ekonomik güç, teknolojik seviye, örf ve âdetlerine göre farklılıklar gösterir. Ancak görgü kuralları; içinde yaşanan toplumun hukuk, din ve ahlak kurallarından tamamen farklı değildir. Dünyadaki toplumların görgü kuralları, farklı olabildiği gibi zamanla ve teknolojik ilerlemeler doğrultusunda bazı görgü kurallarının yerlerine, yenileri de eklenebilir.

Görgü kurallarının amacı; toplumdaki insanların birbirleri ile ilişkilerinde medeni davranışlar içinde bulunarak ferdin ve toplumun huzurunu sağlamaktır. Ayrıca görgü kuralları, çok sık karşılaşılan günlük işlerde düzeni sağlar. Böylece toplum belli bir rahatlığa kavuşur.

Görgü kurallarına uymayan kişi “kaba, tuhaf, bilgisiz ve görgsüz” diye nitelendirilir. Bu nitelendirmelerin hoş olmaması nedeniyle insanlar, görgü kurallarına uyma zorunluluğu hisseder. Görgü kurallarına uyma insanlar arasında iyi niyet, yakınlaşma, anlayış, hoşgörü, sevgi ve dayanışma duygusu yaratır. Bu duygular ise insanları, toplumsal bütünlük ve dayanışmaya ulaştırır.

1.1.1. Toplumda Dikkat Edilmesi Gereken Görgü Kuralları

Görgü kuralları toplumların gelişmişlik düzeyinin göstergesidir ve insanların kendilerine saygı duymaları ile ilişkilidir. Bu sayede insanlar, başkalarına ait olan mektubu okumaz, özel konuşmaları dinlemez, başkalarının odasına kapı çalmadan girmez, dişlerini, kulaklarını vb. karıştırmazlar.

➤ **Giyinme konusunda dikkat edilmesi gereken kurallar**

Toplumsal hayatın her alanında, her sosyal faaliyette insanlar, giyim kuşamlarıyla kabul görürler. Çalışanların iş yeri şartlarını dikkate alarak giyinme zorunlulukları vardır. Bir tarla işçisinin, bir posta memurunun ve bir öğretmenin kıyafetinin birbirinden farklı olması doğaldır.

İş görüşmelerine gidileceği zaman kıyafet, çok önemli bir tavsiye mektubu gibidir. İnsanlar; görgülü, zevkli, nazik, kültürlü ve ağır başlı vb. izlenimleri karşı tarafa yansıtacak şekilde giyinmeye özen göstermelidir. Aksi mesajlar verecek giyim ve kuşamdan kaçınılmalıdır. Renk ve model seçiminde ciddi ve ağırbaşlı kıyafetleri seçmek, bize daima saygın bir özellik kazandıracaktır. İnsanların giyim konusunda dikkat etmesi gereken kurallardan bazıları şunlardır:

- Kadın ve erkek kendisine uygun kıyafeti seçmelidir.
- Kıyafet seçerken kişinin yaşı, fiziki yapısı, cinsiyeti, mesleği gibi hususlar dikkate alınmalıdır.
- Giydiği elbise, gömlek, kravat, ayakkabı, şapka gibi eşyalar birbirine uyumlu olmalıdır.
- Sökük, yırtık, ütüsüz elbise, boyasız ayakkabı giyilmemelidir.
- Çalıştığı iş yerinde sade giyinmeye özen gösterilmelidir.
- Önemli toplantılara; toplantının yeri, zamanı ve özelliği dikkate alınarak uygun kıyafetle gidilmelidir.
- Misafir karşılama veya kabul etme sırasında da uygun kıyafet seçilip giyilmelidir.
- Bulunduğu yer veya toplumun kabul etmeyeceği kıyafetleri giyinmekten kaçınılmalıdır.

➤ **Karşılaşma, selamlaşma, el sıkışma konularında dikkat edilmesi gereken kurallar**

İnsanların birbirine selam vermeleri, insan ilişkileri açısından son derece önemlidir. Selam veriş tarzımızla kişiliğimizin yapısı hakkında karşı tarafa fikir verebiliriz. Örneğin güçlü, tok bir sesle, kararlı bir şekilde verilen selam kuvvetli bir kişiliğin göstergesi olarak anlaşılabilir. Verdiğimiz selamın içeriği ne olursa olsun, karşımızdakine güven verici tarzda olmalıdır. Selamımızla karşımızdakinin bizden emin olmasını sağlamalıyız.

Şekil 1.2: Karşılaşma, selamlaşma

Birbirini tanıyan insanlar, karşılaştıklarında selamlaşmalıdır. İş yerine, okula, arkadaş toplantısına gelenler kendilerinden önce gelenlere selam verir. Selamlaşmada günün saatine göre iyi dilekler belirtilir. Ayrıca kişilerin ilgilerini, sevgilerini, saygılarını göstermeleri açısından selamlaşma güzel bir başlangıç sayılır. Selamlaşmanın önemini anlatan Üstün Dökmen'e ait aşağıdaki şiir çok anlamlıdır;

*“Yola çıkınca her sabah
Bulutlara selâm ver
Taslara, kuşlara
Atlara, otlara, insanlara selâm ver.
Sonra çıkarıp cebinden aynanı
Bir selam da kendine ver.
Hatırın kalmasın el gün yanında
Bu dünyada sen de varsın!
Üleştir dostluğunu varlığa,
Bir kısmı, seni de sarsın.”*

Biri size selam verdiğinde selamını alınız. Selamı en güzel şekilde almaya özen gösteriniz. Selam verildiğinde, o an önemli bir işle meşgul olsanız bile, karşılık vermeyi ihmal etmeyiniz. Karşılaşma, selamlaşma ve el sıkışmada uyulması gereken kurallardan bazıları şunlardır:

- Selamlama sırasında abartılmış konuşma ve davranışlardan kaçınılmalıdır.
- Toplantı veya davetlerde önce evin hanımı, sonra diğer kişiler selamlanmalıdır.
- El sıkışmada, üst makamda bulunanların veya yaşlıların önce el uzatmaları gerekir.
- Gerek ilk tanışma ve gerekse selamlaşmada bayan, elini uzatmadıkça erkeğin elini uzatmaması gerekir.
- Selamlaşma baş eğilerek, el kaldırılarak, şapka çıkarılarak olduğu gibi sözle de olur. “günaydın”, “iyi akşamlar”, “iyi günler” gibi.
- Selamlanan kişinin yanında bulunanlar, selam vereni tanımasalar bile selamlanan kişi ile birlikte selam almaları bir nezaket kuralıdır.

➤ **Tanışma ve tanıştırmada dikkat edilmesi gereken kurallar**

İnsan ilişkileri tanışma veya tanıştırma ile başlar. Tanışma ve tanıştırmanın sosyal hayatta önemli bir yeri vardır. Kişi ve gruplar birbirlerine takdim edilerek tanıştırılır. Takdim sırasında erkek bayana, küçük büyüğe, ast üste, memur amire, tek kişi gruba takdim edilir. Tanıştırılan kişi, tanıştırıldığı kişinin el uzatmasını beklemelidir. Bir yabancı ile tanıştığımızda önce kendimizi tanıtmalı, sonra ne amaçla görüşmek istediğimizi ifade etmeliyiz.

➤ **Hitap etmede uyulması gereken kurallar**

Hitap etme; etkili söz söyleme, karşı tarafı etkileme sanatıdır. İnsanlar, isteklerini karşı tarafa sözle iletir. Sosyal ilişkilerde bireyler, kişilerin buldukları statüye göre hitap biçimlerini belirler. İletişim aracı olarak kullanılan dilin, insanları etkileyecek şekilde kullanılması, insan ilişkilerini kolaylaştırır. Bu nedenle, kullanılan sözcüklerin çok iyi seçilmesi ve kullanılmasında büyük yarar vardır.

Bireyler arkadaş ve yaşlılara birbirlerine isimleriyle ve “sen” diye hitap edebilirler. Akrabalar ya da çok sık görüşülen büyüklerle senli benli ilişki kurulabilir. Bu insanlar, birbirlerinin yaşlarına, statülerine göre “anne, baba, abla, ağabey, teyze, amca” şeklinde hitap edebilirler. Fakat tanımadığımız, sık görüşmediğimiz insanlara, “hanımefendi”, “beyefendi” şeklinde hitap edilmesi daha yerinde olur.

Sosyal ilişkilerde insanlar, hitap etmeleri gereken kişilerin buldukları yer veya makama göre de farklı hitap şekillerini kullanır. Daha çok resmî kurumlardaki ilişkilerde, okulda, iş yerinde, “siz” diye hitap edilmesi doğrudur. Ayrıca unvanlarına göre de hitap etmek yararlı olur: “Öğretmenim, Müdür Bey, Savcı Bey” gibi. Konuşma bir kültür, zekâ, bilgi ve görgü işidir. Her şeyde olduğu gibi konuşmanın da belli kuralları vardır. Bunlar:

- Muhatabın düzeyine göre uygun hitaplar seçilmeli ve sert ifadelerden kaçınılmalıdır.
- Argo sözcükler kullanılmamalıdır.
- Yeni tanışılan kişilere mesafeli davranılmalıdır.
- Yüksek sesli ve hızlı konuşma yolu tercih edilmemelidir.
- Muhatabın kültür seviyesine uygun bir dil kullanılmalıdır.
- Davranışlar, söylenenleri doğrular nitelikte olmalıdır.
- İncelenip kesin bilgi edinilmemiş konularda kesin söz söylemekten kaçınılmalıdır.
- Kişi kendisinden çok söz etmemeli, muhatabı uygun olmayan bir duruma düşürmemelidir.
- Muhataba konuşma hakkı tanınmalı ve bu davranışlarla gösterilmelidir.
- Samimi, güvenilir, sakın ve doğal davranışlar içinde olunmalıdır.
- Çeşitli konuşmalardan öğrenilen sırlar saklanmalı, her yerde ileri geri söz söylenmemelidir.

➤ **Topluma karşı yapılan hitaplarda;**

- Topluma karşı yapılan hitapların etkili olması için önceden gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.
- Toplumca yanlış anlaşılacak konuşmalardan kaçınılmalıdır.
- Topluma hitap edecek kişi, ön hazırlıklarını yaparak kürsüye çıkmalıdır.
- Konuşmacı; konusunu, dinleyenleri etkileyecek şekilde anlatmalı, gerektiğinde kısa sorular sorarak dinleyenlerin dikkatlerini toplamalı ve konuşmayı, beklenen sonuca götüreceği şekilde bitirmelidir.

- Konuşmacı; tutarsız, kuşkulu, çekingen, kararsız davranışlarla dinleyicileri sıkmaktan kaçınmalıdır.

➤ **Telefon konuşmalarında uyulması gereken kurallar**

Telefon konuşması belli bir kültürü ve beceriyi gerektirir. Telefon eden, kısa ve öz konuşmalı, dakikalarca sohbet etmemelidir. Telefonla konuşurken her zaman nazik ve kibar olmalıdır. Telefonla konuşurken uyulması gereken kurallar şunlardır:

- Telefon eden kişi karşıdaki kişiye kendini tanıtmalı, görüşeceği kişinin adını vermelidir.
- Yanlış numarayı çevirme hâlinde özür dlenmelidir.
- Ölçülü ve nazik bir dil, uygun bir ses tonu kullanılmalıdır.
- Sekreter aracılığı ile yapılan telefon görüşmelerinde, astın telefonu üst makamda olana bağlanmalıdır.
- Amir, bayan ve yaşça kendinden büyük kişilerle yapılan telefon görüşmeleri sonunda, o kişiden önce telefon kapatılmamalıdır.
- Sabah 10.00'dan önce ve akşam saat 22.00'den sonra telefon etmemeye özen gösterilmelidir.
- Telefonlar gereksiz yere uzun süre meşgul edilmemelidir.
- Cep telefonları uygun olmayan yer ve zamanlarda (sinema, tiyatro, toplantı, konferans, ibadethane vb.) kapalı tutulmalıdır.
- Görüşmenin bitiminden sonra telefon sertçe kapatılmamalıdır.

➤ **İnternet kullanımında uyulması gereken kurallar**

Yaşamın her alanında olduğu gibi, haklarımızı/özgürlüklerimizi kullanırken de uymamız ve dikkat etmemiz gereken kurallar vardır. Dikkat etmemiz gereken bu kurallar, internette güvenli bir şekilde yararlanmak açısından önem taşımaktadır. Daha bilinçli ve güvenli internet kullanıcıları olmayı sağlayacak bazı öneriler aşağıda verilmiştir.

- Her şeyden önce internet ve bilgisayarda çok fazla vakit geçirmeyin. Oyuna, kitap okumaya, spora ve sanata vakit ayırın. İnternet ve bilgisayar kullanma sürenizi aileniz ve öğretmenlerinizle konuşarak karar verin.
- Bilgisayarın önünde uzun süreli hareketsiz kalmayın, kambur oturmayın; sırtınızı destekleyecek bir sandalye veya oturma alanı seçin. Işıksız ortamda bilgisayar kullanmayın.
- Ailenizle ve öğretmenlerinizle birlikte sizin yaşınıza uygun ve sizin için güvenli olan internet sitelerinin adreslerini belirleyin. Belirlediğiniz sitelerin adreslerini bilgisayarınızın "sık kullanılanlar" bölümüne kaydedin.
- İnternette mümkünse ailenizle birlikte gezinin. Eğer aileniz müsait değilse sadece ailenizin ve öğretmenlerinizin onayladığı siteleri ziyaret edin.

- İnternet ortamında tanımadığınız kişilerle sohbet etmeyin, iletişim kurmayın.
- Ziyaret ettiğiniz sitenin "güvenlikle ilgili sorularını" dikkatlice okuyun, sitenin sizden istenilen bilgileri ne amaçla istediğini öğrenin ve ailenize danışmadan sizden istenilen bilgileri vermeyin. Ailenizin onayı olmaksızın resminizi, adresinizi, telefon numaranızı, okulunuzun adını vermeyin.
- İnternet kullanıcı adınızı ve şifrenizi ailenizin dışında hiç kimseye; arkadaşlarınıza dahi vermeyin.
- İnternet ortamında, sohbetlerde sizi rahatsız eden görüntü, ses ve yazılar yer alırsa hemen bulunduğunuz internet ortamından çıkın ve ailenize haber verin.
- Bir sitede yer alan oyunlara, aktivitelere, yarışmalara katılmadan önce bunların yaşınıza uygun olup olmadığını mutlaka ailenize ve öğretmeninize danışın.
- İnternet ortamında yeni tanıştığınız kişiler her zaman sizin yaşınızda olmayabilir.
- Kimlikleri ve yaşlarıyla ilgili sizi yanıltabilirler. İlk defa karşılaştığınız yeni mesaj ve kişileri mutlaka ailenize gösteriniz.
- Ailenize sormadan internet ortamında alışveriş yapmayınız. Sizden istenen kredi kartı numaralarını ve bilgilerinizi vermeyiniz.
- İnternet sohbetlerinde herhangi bir kişi sizden yapmamanız gereken ya da sizi rahatsız eden bir davranışta bulunmanızı isterse sohbeti bırakıp hemen ailenize haber verin ve olayı anlatın. Ailenize güvenin ve kızacaklarını düşünerek korkmayın. Onlar size destek olacaktır.
- İnternet sitelerinden bilgisayarınıza yükleyeceğiniz veya indireceğiniz programlar, içerikler hakkında ailenizi bilgilendirin; onların izni olmadan bu işlemleri yapmayın.
- İnternet ortamında başkalarını rahatsız edecek davranışlarda bulunmayın.
- Şaka yapmak amacıyla dahi arkadaşlarınızla hatta hiç kimseye korkutmak amacıyla tehdit edici bir üslupla iletişim kurmayınız. Kötü ve kaba kelimeler kullanmayınız. Kibar ve güzel bir dil kullanınız.
- Kelimeleri büyük harflerle ve uzatarak yazmak, düşüncelerimizi iletişimde bulunduğumuz kişiye ısrarcı bir şekilde kabul ettirmeye çalışarak ifade etmek, saldırganlık olarak anlaşılabilir. Bu tür iletişimden uzak durunuz. Size karşı bu tarz iletişimde bulunanları uyarınız. Uyarılarınızı dikkate almayanlarla iletişimde bulunmayınız, gerekirse internet ortamından çıkınız.
- İnternet ortamında size karşı kaba dil kullanan, sizi rahatsız ve tehdit eden kişileri ailenize haber verin; emniyetin ilgili birimlerine ve servis sağlayıcınıza bilgi verin.

- İnternet ve bilgisayar, evinizde ya da okulunuzda yoksa ve interneti başka bir yerde kullanıyorsanız bu yerin neresi olduğu hakkında ailenizi bilgilendiriniz. Onların izni olmaksızın bu tür yerlere gitmeyiniz. Sizin için uygun olmayan (sigara içilen, filtreleme kullanmayan işletmelerde) ortamlarda bulunmayınız.

Resim 1.3: İnsan ve teknoloji

1.2. Gelenek ve Görenekler (Örf ve Âdetler)

Toplumda, uzun zaman boyunca oluşmuş ve uyulması zorunlu sayılan ortak davranışlara “gelenek ve görenekler“ adı verilir. Töre kavramı, gelenek ve göreneklerin tamamını anlatmak için kullanılır. İnsan, başkalarıyla olan ilişkilerini ve davranışlarını toplumun geleneklerini dikkate alarak düzenlemek zorundadır. Aksi hâlde, topluma uyum sağlamada sorunlarla karşılaşır.

Örneğin; Türklerde anneye, babaya, büyüklere karşı saygılı olmak bir gelenektir. Dil, din ve aile gibi değerlere geleneksel olarak saygı gösterilir.

Gelenek ve görenek kuralları, genel ve özel olmak üzere iki kategoride ele alınabilir. Toplumdaki herkesi ilgilendiren genel nitelikli kuralların yanı sıra, belirli bir meslekle ilgili olan ve bu meslek mensuplarınca benimsenen özel nitelikli gelenek ve görenek kuralları da vardır.

Bir davranış modelinin gelenek ve görenek kuralı olarak kabul edilebilmesi için bazı şartları taşıması gerekir. Bunlar:

- **Kesinlik:** Gelenek ve görenek kuralının anlam ve içeriği konusunda tartışma olmamasıdır. Gelenek ve görenek kuralının anlamı toplum üyeleri tarafından açıkça bilinmeli ve benimsenmelidir.
- **Akla uygunluk:** Akla uygun, kabul edilebilir olmalı, saçma olmamalıdır.

- **Sürekli lik, eskilik:** Gelenek ve görenek kurallarının çok eski zamanlardan beri var ve uygulanıyor olması gereklidir.
- **Genel inanç:** İnsanlar, bu kuralların haklı olduğuna inanmalı, uygulanması zorlamaya dayanmamalıdır.
- **Kanuna ve hukuk sisteminin genel esaslarına aykırı olmamak:** Toplumsal ilişkileri düzenleyen gelenek ve görenek kurallarının hukuk düzeni ile çelişmemesi gerekir.

1.2.1. Gelenek ve Göreneklere Uymanın Sağladığı Faydalar

Gelenek ve görenekler nerede, nasıl davranılacağını belirler. O nedenle ilişkileri kolaylaştırır.

- **Sosyal yönden faydaları**
  - Toplumlardaki sosyal ilişkileri belirler.
  - Aile içi ilişkileri belirler.
  - Ailenin nasıl kurulacağı ile ilgili kuralları koyar.
  - Evde kadın, erkek ve çocuklardan beklenen davranışları belirler ve sınırlar.
  - Öğretmen, yaşlılar ve komşular gibi çevremizdekilere karşı davranma biçimlerini belirler.
  - Doğum ve ölüm karşısındaki davranışları belirler.
  - Sosyal yaşamı kolaylaştırır.
- **Kültürel yönden faydaları**

Kültür, insanlar tarafından oluşturulan, maddi ve manevi değerleri ileri kuşaklara ileten bir araçtır. Kültürü, maddi ve manevi kültür olarak iki grupta inceleyebiliriz. Maddi kültür; yapılarımız, tekniklerimiz, yollarımız, ulaştırma araçlarımız gibi, manevi kültür ise gelenek ve göreneklerimiz, ortak davranış ve tutumlarımız gibi topluluğa ait değerlerdir.

- **Toplum barışı açısından faydaları**
  - İnsanların birbirleriyle iyi ilişkiler kurmalarını sağlar.
  - Gelenek ve görenekler yurtseverlik, kahramanlık, alçak gönüllük, kanaatk r olma ve tutumluluk gibi değerleri içerir.
  - Toplumda barışçıl ve yakın ilişkilerin yaygınlaşmasında önemli rol oynar. Örneğin; komşularımızla yardımlaşmak, dostlarımızın özel günlerini anımsamak (doğum günü, evlilik günü vb.).

1.3. Dini Kurallar

Din, sözlük anlamı olarak insanların, duygusal veya bilinçli olarak bağlı buldukları birtakım doğaüstü kudretlere ya da varlıklara inanması ve bunlara ibadet etmesidir. Kuran'da; yüksek bir h kimiyetin emirlerine uymak, yol, hüküm, m k fat, bağlanmak gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Din, sadece insanla Allah arasındaki ilişkiyi düzenlemez, insanın insanla ve toplumla olan ilişkileri konusunda da kurallar içerir. Dinlerin hak ve adaleti savunmaları; insanların iyi ahlaklı olmalarını, birbirlerine saygı duymalarını ve toplum yaşamına olumlu katkıları sağlar.

Dinin, topluma katkıları aşağıda verilmiştir.

- Sosyal bütünleşmenin korunmasında önemli rolü vardır.
- Doğrunun, yanlıştan ayırt edilmesini öğretir.
- Toplumun istikrarı ve devam edebilmesi için yardım eder.
- Toplum üyelerine, güç çevre şartları içinde varlığı sürdürme mücadelesi için cesaret verir.
- Dua etmek insanların ruhsal baskılardan sıyrılabilmeleri için bir kurtuluş yolu sağlar.
- Dinsel törenler toplum dayanışmasını kuvvetlendirici araçlardır.
- Dinler, meydana çıkışlarında sosyal adaletsizliğe ve sosyal düzene karşı bir eleştiri getirmiştir.

1.4. Ahlak Kuralları

Ahlak, bir toplumda yapılması ve yapılmaması gereken davranışlara ilişkin kuralların bütünüdür. Ahlak kuralları, hukuk ve din kuralları gibi insan davranışlarını düzenler. Daha çok niyet ve düşünceye önem verir. Uyulmadığında yaptırımı, toplum tarafından ayıplanmaktadır.

Bireylerin ve toplumun belirli davranışları iyi veya kötü olarak nitelendirmeleri esasına dayanan ahlak kuralları, aslında din kuralları ile iç içedir. Ahlak kuralları dinî inançların sürdürülmesini; din kuralları da yaptırımlarıyla ahlak kurallarına uyulmasını kolaylaştırır. Bazı din kuralları aynı zamanda ahlak kuralıdır. Ancak aralarında farklar da mevcuttur. Din kuralları değişmezken ahlak kuralları değişebilir.

İslam dininin "güzel ahlak" olduğuna işaret eden hadisler vardır. Bir Hadis-i Şerifte "Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim." buyrulmuştur.

Ahlak, bireysel ve toplumsal ahlak olarak ikiye ayrılır. Bireylerin insan davranışları hakkında iyi veya kötü şeklindeki değer yargıları "bireysel ahlakı" oluşturur. İnsanların birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen manevi nitelikte kural ve ilkeler ise "toplumsal ahlak" kurallarıdır.

- **Ahlak kurallarının özellikleri**
  - Toplumda barışı ve güveni sağlar.
  - Uzlaşmazlıkları giderir.
  - Kişileri birbirine yakınlaştırır.
  - Sosyal dayanışmayı kuvvetlendirir.
  - Toplumun dağılmasını ve bölünmesini önler.

1.5. Hukuk Kuralları

Bireylerin toplumla, birbirleriyle ve devletle ilişkilerini, haklarını, yükümlülüklerini, ödevlerini düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle sağlanan kurallara hukuk kuralları denir. Bu kurallar doğrudan doğruya bireylerin dış ilişkilerini düzenler. Hukuk kuralları, toplumun barış, güven ve huzur içinde yaşayarak korunmasını amaçlamaktadır.

Hukukun topluma katkıları;

- Adaleti, barışı, eşitliği ve özgürlüğü sağlar.
- Hukuksal güvenliği sağlar.
- Toplumdaki oluşum ve gelişimlere cevap verme görevini yerine getirir.

Resim 1.4:Adalet mülkün temelidir.

Toplum içinde din, ahlak ve hukuk kuralları iç içe geçmiştir. Hukuk kuralları toplum yaşamını düzenleme, toplumun gereksinimlerini yerine getirme ve adaleti sağlama amaçlarını bünyesinde barındırır.

Toplumun düzenleyen kurallardan en önemlisi ve en etkili hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarını diğerlerinden ayıran temel özellik, hukuk kurallarına aykırı davranışların kamu gücü tarafından belirlenen yaptırımlarla karşılaşmasıdır. Bir başka deyişle insanlar hukukun kendilerine yüklediği yükümlülükleri kendi istekleriyle yerine getirmedikleri takdirde devletin yetkili organları, bu yükümlülüklerin zorla yerine getirilmesini sağlar.

Hukuk kurallarını ahlaki kurallardan, örf ve âdetlerden farklı kılan bir diğer yön ise toplum içinde zamanla oluşmaması, yetkili kamusal organlar tarafından yapılmasıdır.

1.6. İnsan Hakları

İnsan hakları, devlet karşısında her insanın sahip olması gereken özelliklerin tümüdür. İnsan haklarıyla ilgili ilk yazılı metin, 1789 Fransız Devriminin yarattığı İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisidir. Bu bildiri, evrensel nitelik taşıdığı için ondan sonra birçok ülke tarafından benimsenerek başka anayasalara da esas olmuştur. Daha sonra bu bildiri yetersiz kalmış ve Birleşmiş Milletler Örgütünde ele alınarak bir İnsan Hakları Bildirgesi hazırlanıp yayımlanmıştır (10 Aralık 1948). Türkiye de, 1961 Anayasasında bu hakların tümüne yer verilmiştir.

➤ **Kişinin yasal, maddi, manevi ve kişilik hakları şunlardır:**

- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.
- Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal ve sosyal köken mülkiyet gibi başka bir ayırım gözetmeksizin bütün hak ve özgürlüklerden yararlanabilir.
- Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.
- Herkesin her nerede olursa olsun hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır. Yasalar önünde herkes eşittir.
- Kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şerefine ve adına saldırılamaz.
- Herkesin bir devlet topraklarında serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.
- Yetişkin her kadının ve erkeğin istediği kişi ile evlenme ve aile kurma hakkı vardır.
- Mülkiyet hakkı vardır, kimse keyfi olarak mülkiyetten yoksun bırakılamaz.
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü vardır.
- Dernek kurma ve derneğe üye olma, sendika kurma, üye olma hakkı vardır.
- Seçme ve seçilme hakkı vardır.
- Kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.
- Çalışma, işini seçme, sosyal güvenlik, eşit iş için eşit ücret hakkı vardır.
- Herkes eğitime hakkına sahiptir, istediği dalda eğitim alabilir.
- Sağlık ve tıbbi bakım hakkına sahiptir.

Resim 1.5 : İnsan hakları

➤ **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**

Bu bildiriyle yalnızca, demokratik anayasalarla tanınan temel medeni ve siyasi haklar değil; ekonomik, toplumsal, kültürel haklar da genel tanımlarla belirli hâle gelmiştir. İlk grup haklar arasında; yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği, keyfi tutuklama, hapis ve sürgünden korunma, bağımsız ve tarafsız mahkemelerde adil yargılanma hakkı ile düşünce, vicdan, din, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri bulunur.

Özetle, insan hakları evrensel beyannamesine göre; bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlardı. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlardı. Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır. Kölelik, işkence, her türlü biçimde yasaktır. Herkesin, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır. Herkes yasalar önünde eşittir, herkesin etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça suçsuz sayılır.

Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışamaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin bir yurttaşlık hakkı vardır, bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır. Kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir, zulüm altında başka ülkelere sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır. Keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz.

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı vardır. Doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır. Toplumun bir üyesi olarak sosyal güvenlik hakkı vardır. Herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir. Çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır. Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, belirli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır.

Herkes eğitim hakkına, toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirge'de öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır. Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır. Tüm bireyler, haklarını kullanırken ve özgürlüklerden yararlanırken başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla; yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur.

Bu hak ve özgürlükler hiçbir koşulda Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz. Bu Bildirge'nin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

Resim 1.6: Dünyada insan hakları

ETKİNLİK: Aşağıdaki tabloda yer alan toplumsal kurallar ile açıklamalarını eşleştiriniz.

1- Bu kuralları çiğneyen kişi “kaba, tuhaf, bilgisiz ve görgsüz” diye nitelendirilir.		Ahlak kuralları
2- Sözlük anlamı olarak insanların, duygusal veya bilinçli olarak bağlı buldukları birtakım doğüstü kudretlere ya da varlıklara inanması ve bunlara ibadet etmesidir.		Hukuk kuralları
3- Uyulmadığında yaptırım, toplum tarafından ayıplanmaktır.		Din kuralları
4- Bireylerin toplumla, birbirleriyle ve devletle ilişkilerini, haklarını, yükümlülüklerini, ödevlerini düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle sağlanan kurallara denir.		İnsan hakları
5- Devlet karşısında her insanın sahip olması gereken özelliklerin tümüdür.		Görgü kuralları

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek görgü kuralları ile ilgili pano hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Görgü kurallarına uygun davranınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Giyinirken yaşınıza, mesleğinize, bulunduğunuz konuma, mevsime uygun kıyafet seçmeye dikkat etmeyi unutmamalısınız. ➤ Tanışma ve tanıştırmada, selamlaşmada bayana, yaşlıya ve üstlerinize öncelik tanımanız gerektiğini unutmamalısınız. ➤ Gereksiz yere telefon görüşmelerinizi uzatmayınız.
➤ Gelenek ve göreneklere uygun davranınız.	➤ Gelenek ve göreneklere uymanın sosyal ve kültürel yönden sağladığı faydaları hatırlayınız.
➤ Dinî kurallara uygun davranınız.	➤ Dinî kurallara uygun davranmanın toplum barışına katkı sağlayacağını unutmayınız.
➤ Ahlak kurallarına uygun davranınız.	➤ Vicdanınızı dinleyiniz.
➤ Hukuk kurallarına uygun davranınız.	➤ Hukuk kuralları, toplumun barış, güven ve huzurunu sağladığını unutmayınız.
➤ İnsan haklarına uygun davranınız.	➤ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin insanlara sağladığı hakları unutmayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Toplum hayatını düzenleyen kurallardan hangisi yazılı olmak zorundadır?
A) Hukuk kuralları
B) Ahlak kuralları
C) Görgü kuralları
D) Örf ve âdet kuralları
E) Moda kuralları
2. Aşağıdakilerden hangisi dinin yerine getirdiği fonksiyonlardandır?
A) Toplumun istikrarı ve devamını sağlar.
B) Güç çevre şartları içinde varlığımızı sürdürmek için cesaret verir.
C) Dinsel törenler toplum dayanışmasını kuvvetlendirir.
D) Dinler sosyal adaletsizliğe ve sosyal düzene karşı eleştiri getirir.
E) Hepsi
3. Aşağıdakilerden hangisi örf ve âdet kurallarını meydana getiren şartlardan biri değildir?
A) Akla uygunluk
B) Genel inanç
C) Geçici olması
D) Kesinlik
E) Kanuna aykırı olmaması
4. Aşağıdakilerden hangisi hukuk düzeninin temel fonksiyonlarından biri değildir?
A) Barışı sağlamak
B) Güveni sağlamak
C) Eşitlik sağlamak
D) Özgürlük sağlamak
E) Teknolojik gelişmeyi sağlamak
5. Aşağıdakilerden hangisi hukuk kuralının özelliği değildi?
A) Devletçe belirlenmesi
B) Hakları ve hukuki ödevleri göstermesi
C) İnsan haklarını sağlaması
D) Uyulmadığında cezası toplum tarafından verilir.
E) Hukuksa güvenlik sağlar

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Toplumsal grupları tanıyarak doğru ve etkin iletişim kurabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Aile içi etkileşimi etkileyen başlıca faktörleri araştırıp sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
- Toplumsal grupların özelliklerini araştırınız.

2. TOPLUMSAL GRUPLAR

İnsan; sosyal bir varlıktır. Bir toplumun içinde doğar, toplumda yaşar, o toplumun kültürünü alır, toplumsal kurallara uyar, yaşamın çeşitli dönemlerinde aldığı özelliklerle toplumsallaşır ve iletişimini sürdürür. Toplumsal iletişim insanlar için zorunludur.

Grup ise, ortak bir amacı paylaşan ve bu amaç doğrultusunda birbirleri ile iletişim içinde olan karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen iki veya daha fazla kişinin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan sosyal bir yapıdır.

Toplumsal gruplar, fizyolojik ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması için kurulur. Aile, dernek, resmi ve gayri resmi kurumlar gibi her toplumsal grubun kendine özgü bir amacı vardır. Grubu oluşturan üyeler bu amacın bilincine vararak davranır. Toplumsal gruplar, resmi (formel) ve resmi olmayan (informel) gruplar şeklinde ikiye ayrılır.

2.1. Toplumsal Grup Çeşitleri

2.1.1. Resmi (Formel) Gruplar

Yetkili organlarca oluşturulmuş yasa, tüzük ve yönetmeliklere göre yönetilen gruplardır. Görevleri ve sorumlulukları bellidir. Bu tür gruplar, resmî atamalarla oluşturulur (Sağlık Bakanlığı, MEB, SSK, Bakanlar Kurulu, Ankara Barosu, Sendikalar gibi).

Resmî gruplarda yönetici çoğu kez atanarak gelir ve resmî otoriteye sahiptir. Resmî gruplar, organizasyonun ihtiyaçlarına göre yine organizasyon tarafından oluşturulur. Örgüt üyeleri de belirli bir fonksiyonu görmek üzere resmî gruplara üye olarak atanır.

2.1.2. Resmi Olmayan (İnformal) Gruplar

Genellikle küçük toplumsal gruplardır. Değişik nedenlerle meydana gelirler. Bu gruplara; aile, komşuluk, arkadaşlık, yardımlaşma ve dayanışma grupları örnek verilebilir.

- **Aile:** Ana baba ve çocukların meydana getirdiği en küçük topluluktur. Ailede yaşayan kişi sayısına göre, çekirdek aile ve geniş aile olarak iki gruba ayrılır.
- **Çekirdek Aile:** Genellikle bir evde oturan anne ve baba ile varsa onların evlenmemiş çocuklarından oluşur. Çağdaş toplumlarda, yeni evlenen çiftler, genellikle baba evinden ayrılarak yeni bir evde yaşamaya başlar.

Resim 2.1: Aile

- **Geniş Aile:** Anne, baba, dede, büyükanne, kızlar, damatlar, oğullar, gelinler ve torunların aynı çatı altında yaşadığı ailelere geniş aile denir. Bu tip aileler günümüzde giderek azalmaktadır. Sanayileşmiş çağdaş toplumlarda, özellikle kentlerde geniş aileler yerini giderek çekirdek ailelere bırakmıştır.
- **Komşuluk:** Komşu, yakın hatta bitişik konutlarda oturan kimselerin birbirine göre durumuna denir. Komşuluk ise komşu olma hâli ve komşularla olan ilişkidir. Komşuluğu ortaya çıkaran faktör, ortak ihtiyaçlar karşısında doğan ortak duygu ve düşüncelerdir. Bu duygu ve düşünceler, insanlar arası komşuluk bağlarının kuvvetlenmesine yardımcı olur. Komşuluk ilişkilerinin temeli “yardımlaşma” ve “güven” temeline dayanır.
- **Oyun Grupları:** Oyun ve oyuncak, çocukların yaşamı öğrenmesinde en önemli araçlardır. Oyun grubu, çocuğun sağlıklı ve güvenli koşullarda keşif yapmasına, deneyerek öğrenmesine, yeni beceriler geliştirmesine olanak sağlar. Çocuk aileden sonra oyun gruplarında, sosyalleşme ve öğrenme sürecini beraber işler. Oyun gruplarında amaç, sosyalleşme sürecinde çocuğunuzu oyalamak değil, ona yeni beceriler ve bilgiler kazandırmak olmalıdır. Oyun grupları sayesinde sağlıklı ve kişiliği gelişmiş çevresi ile iletişimini geliştiren bireyler yetiştirilir.

- **Okul Grupları:** Aileden sonra çocuğun ilk olarak tanıştığı sosyal gruptur. İlk deneyim olması sebebiyle okul ve okulda iletişim içinde olunan gruplar, çocuğun sosyalleşmesinde ve gelişiminde önemli rol oynar çünkü çocuğun zamanının büyük bir çoğunluğu okulda ve okul grubu ile birlikte geçmektedir. Bu yüzden okul grubunu teşkil eden okuldaki öğretmenler, arkadaşları, çevresi, çalışan personel çocuğun ve genç bireylerin kişiliğini oluşturan temel etkenlerin başında gelir.
- **Arkadaşlık:** Her insan, yaşamını sürdürmek ve gelişmek için başka insanlara ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçları karşılamak için arkadaşlık ilişkileri, sosyal alandaki en önemli etkileşim alanıdır. Arkadaşlık; aidiyet duygusu, değer ve kabul görme hissi kazanımına ve öz güveninin gelişimine yardım eder. Arkadaşa duyulan ihtiyaç, sadece onunla vakit geçirmek için değil; paylaşmak, yardımlaşmak, bilgi ve deneyim kazanmak için de gereklidir. Arkadaşlıklar çeşitlidir; okul, arkadaşlığı, sınıf arkadaşlığı, mahalle arkadaşlığı, takım arkadaşlığı, asker arkadaşlığı, yol arkadaşlığı gibi.

Çocuklarda arkadaşlık daha çok geçici iken, ergenlikten sonraki arkadaşlıklar genelde kalıcıdır. Arkadaşlık hayatın her döneminde önemini kabul ettirmiş bir sosyal ihtiyaç olmakla beraber en büyük önemi ergenlik döneminde kazanır. Ergen için arkadaşlık, genellikle diğer kişiler arası ilişkilere kıyasla daha büyük önem taşır.

Arkadaşlık ilişkileri, bireyleri olgunlaştıran ve onları sosyal varlıklar hâline getiren önemli bir olgudur. Çocuğun evinde karşılanmayan önemli gereksinimlerdenidir. Arkadaşlıklar, birçok davranışın gelişmesinde önemli rol oynar. İş birliği, dayanışma, iş bölümü, yardımlaşma, güven, bir grup olma, saygı, sevgi gibi birçok olumlu özelliğin gelişmesinde önemli olduğu gibi; bazen yanlış arkadaşlıklar olumsuz davranışların (sigara, alkol, uyuşturucuya başlama ve ilaç bağımlılığı gibi) kaynağı da olabilir.

Arkadaş grupları, iletişim kurma, sorumluluk alma, liderlik, bir işi sonuna kadar sürdürebilme gibi özelliklerin gelişmesi için uygun ortam yaratır. Grup içinde birey kendini değerlendirir. Kendisinin nasıl bir yerde ve nerede olduğunu ölçer. Model aldığı arkadaşlarına benzemeye çalışırken kendisi de başkalarına model olabilir.

2.2. Farklı Toplumsal Ortamlarda İletişim

Toplumsal yaşamda içeriği ne olursa olsun bir sorunu çözmek için insanların düşünce alışverişinde bulunmaları, bir başka deyişle iletişim kurmaları gerekir. Karşılıklı konuşma ve karşılıklı tartışma becerisinin geliştirilmediği bir toplumda, herhangi bir sorunu çözmek amacıyla başlatılan etkileşim, kısa sürede sürtüşme ve çatışmaya dönüşür. Böylece var olan sorunu çözmek şöyle dursun, soruna yenileri eklenir. Toplumsal çatışmalara yol açan bu durumun temel nedeni, toplumu oluşturan bireylerin yeterli iletişim becerilerine sahip olmamasıdır.

2.2.1. Aile İçi İletişim

İnsanoğlu ilk sosyal deneyimlerini aile içinde yaşar. Bireyin yaşamının ilk yıllarında sevilme, okşanma, kucağa alınma, beslenme ve korunma gibi gereksinimleri yeterince ve zamanında karşılanır ise temel güven duygusunun oluşumu sağlanmış olur. İletişim, ailenin fonksiyonlarını ortaya çıkarmak, bireylerin kişisel ihtiyaçlarını karşılamak ve onların hedeflerine ulaşmalarını sağlamak için gereklidir. Aile ortamı bir mutluluk ortamıdır. Evde değerli olduğu duygusunu tadan birey, mutlu olur, yaptığı şeylerden doyum alır, kendini gerçekleştirme olanağı bulur. Evdeki bireylerden birinin bir konudaki mutsuzluğu diğer bireyleri de etkileyecek ve aile huzurunu engelleyecektir.

Aile içindeki etkileşim, çocukları “ben değerliyim” ya da “değersizim” duygusuna götürür. Bu gereksinim aile içinde yerine getirilmezse çocuk farklı yollarla bu duyguyu elde etmeye çalışır. Bireyin kendisini, aile içinde önemli ve değerli hissetmesi onu yeni atılımlara ve başarılarla ulaştıracaktır.

Bireyler, kendilerinin aile içinde emniyette olduğunu hissetmek ister. Aile içinde temel güven ve dayanışma varsa; aile dışında bireyin karşılaştığı stres oluşturan olumsuz olaylar, çok fazla yıkıcı olmaz. Güven duygusunun yaşandığı aile, dış dünyanın yaratmış olduğu sıkıntı ve kaygılarından kendisini koruyabilir. Bu tür ailede yaşayan bireyler kendilerine olduğu gibi çevresine de güvenirlir. Eğer aile içinde güven ve dayanışma duygusu sağlanmamışsa bu insanlar yoğun stres ve gerginlik yaşar; kendilerine dahi güvenemezler. Dolayısıyla çevresi ile yakın ilişkiler kuramazlar. Kendisini güven içinde bulmayan bireyler, ailenin dışında farklı arayışlara yönelerek; aile ile olan bağlarını koparabilirler.

Resim 2.2: Ailede iletişim

Sorumluluk duygusu, aile sistemi içinde gelişmeye başlar. Çocuklara yaşları oranında sorumluluk verilmelidir. Tüm sorumluluğu kendi üzerine alan, çocuğunu sorumluluktan kurtaran anne ve babalar, kendi yaşamını biçimlendirmekte zorlanan, sürekli başkalarının yönetiminde olmaya muhtaç bireyler yetiştirirler. Bu tür tutumlar sonucunda, bireyler, yaşamlarında yer alan her olaydan sürekli olarak başkalarını sorumlu tutarlar.

İki- üç yaşından itibaren, çocuğun yemeğini kendi başına yemesine fırsat vermek, oyuncaklarını toplamasını beklemek, kendi yatağında yatmasını sağlamak, sorumluluk konusunda çocuğu cesaretlendirici ve destekleyici olur. Böyle bir ortam, çocuğun kendi kendisine yetmesine ve kendi kendini yönetmesine fırsat vereceğinden onun kendine olan güvenini de arttıracaktır.

Koruyucu yaklaşım, çocuğun kendi kendine yeten, bağımsız bir birey olmasını engeller. Çocuğa her şey hazır verilmemelidir. Çocuğun içinde bulunduğu gelişimsel dönem göz önünde bulundurularak kendi sorunları ile baş başa bırakılabilmelidir. Bu yaklaşım çocukların sorunlarla mücadele ederek uğraşmasına olanak vermek, kendisine güvenen, sorun çözme becerileri gelişmiş bireyler olarak yetişmeleri için gereklidir. Karşılaştığı her zorluğa aşırı yardım eden ana babaların çocukları, sürekli başkalarına muhtaç ve kendilerine güvensiz olur. Böyle kişiler yetenek ve becerilerini keşfedemezler.

Sağlıklı iletişime sahip bir ailede, karşıdakini anlamaya çalışma, birlikte karar verme, hatalara karşı tolerans ve sevgi hakimdir. Sağlıklı iletişim kurabilen ailelerde kriz ve stres ile baş etmek kolaylaşır.

Aile üyelerinin birbirinin hakkına saygı göstermediği, baskı uyguladığı, tehlikeye maruz bıraktığı, ihmal ettiği, sevgi göstermediği durumlarda istismar ve şiddet ortaya çıkmaktadır. Bu durum aile içi iletişimi olumsuz yönde etkiler. Aile içinde olumlu etkileşim sağlanmazsa aile dağılır, varlığını sürdüremez. Aile içindeki huzursuzluktan en çok olumsuz etkilenen birey ise çocuklardır.

Resim 2.3: Aile içi kavgalar ve çocuk

➤ **Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Nasıl Olmalıdır?**

Her aile sağlıklı ve başarılı çocuklar yetiştirmek ister. Sağlıklı çocuklar yetiştirme bilinci, ilerleyen teknolojiyle birlikte olumlu yönde gelişirken ne yazık ki başarı beklentisi giderek artmakta, çocuk adeta erken büyüme, yaşından büyük sorumluluklar almak durumunda kalmaktadır. Çocuklarına mümkün olduğunca iyi bir gelecek sağlamaya çalışan anne-babalar, onları iyi okullarda okutmak için varını yoğunu ortaya koymakta tüm özverisini çocuğuna vermektedir. Ancak, çocuğun sağlıklı bir kişiliği nasıl geliştireceği konusu, üzerinde fazlaca düşünülmemeyen bir husustur. Aslında hayatta her şey başarı değildir. Önemli olan çocuğun içinde bulunduğu dönemi sağlıklı yaşayabilmesi ve sağlıklı bir kimlik oluşturabilmesidir.

Çocuğun yaşadığı dönemlerin özellikleri nedeniyle ihtiyaçları birbirinden oldukça farklıdır. Çocukluk döneminde anne-babayla uykuya dalmak isteyen çocuk, ergenlik döneminde böyle bir istekte bulunmayacaktır. Yine anne-babasıyla gezen çocuk, ergenlikte değil anne-babasıyla gezmek arkadaşlarıyla birlikte iken, ebeveynleriyle karşılaşmayı dahi istemeyecektir.

Ergenlik dönemi başlı başına bir değişim, gelişim sürecidir ve bu dönemde ergenin fiziksel özelliklerinin yanında giyim-kuşam, yeme alışkanlıkları, arkadaş tercihleri, ders çalışma alışkanlıklarında da farklılıklar gözlenebilir. Dolayısıyla çocukla iletişimde çocuğun yaşı, cinsiyeti ve kişilik özellikleri oldukça önem taşımaktadır.

Çocuk aileyi yansıtır. Aile içindeki bireylerin kişilik yapısı, çocuğun kişiliğini şekillendirir. Yani aile iletişim becerilerini kullanamıyorsa çocuk da kullanamaz. Dolayısıyla çocuk hem ailede hem de sosyal çevrede sürekli çatışma içine girer. Anne babasının kendisini dinlediğini gören çocuk, önce kendisine değer ve önem verildiğini, kabul edildiğini, buna bağlı olarak da sevildiğini düşünür. Aynı zamanda çocuk duygularını ifade etme olanağı bulunduğu “anlaşıldım” duygusunu yaşar ve rahatlar. Bu durum, hem benlik saygısının artmasına, hem de kendisini dinleyen kişiye yakınlık duymasına neden olur. Bu sağlıklı mesaj akışı çocuğun ailesiyle bağına güçlendirir ve iletişimin devamını sağlar.

Etkin dinlemede ebeveyn çocuğun kendi başına düşünmesine yardım eden kişi rolündedir. Sorumluluk çocuğa bırakılmıştır. Ebeveyn sadece çözüm bulma konusunda ona yardım eder. Çocuklar, dinlenilmemeleri ve ciddiye alınmamaları konusunda aşırı duyarlıdır. Dinlenmediklerini hemen fark ederler. Uzun süre dinlenmeyen çocuklar savunmaya geçebilir, işbirliğine yatkın olmaz ve içlerine çekilebilirler.

Resim 2.4: Çocuklar ailelerini taklit eder

➤ **Aile içi ilişkilerde dikkat edilmesi gereken noktalar:**

- Empati kurabilmek; empati, kendimizi karşıımızdaki kişinin yerine koyabilme hadisesidir. Mesela çocuk oynarken oyuncağını kırdığında “Üzülecek ne var?” diyeceğimize, o oyuncağın çocuğumuz için ne kadar kıymetli olduğunu anladığımızı belirten cümleler kurmamız gerekir. “Oyuncağımı çok sevdiğini ve buna üzüldüğünü anlıyorum” gibi.
- Dinlerken fiziksel halimize dikkat etmek,

- İletişimde bulunduğumuz kişinin karşısına oturmak, yüzümüzü ona yöneltmek,
- Dikkatli dinlemek; aile bireylerinden biri bir problemle ilgili konuşurken diğer bireyin onu dikkatle dinlemesi, gazete, televizyon vb. gibi başka şeylerle ilgilenmemesi,
- Arada bir kendisini dinlediğimizi ifade eden mimikler kullanmak,
- Konuşurken müdahale etmemek,
- Duygusal cümlelere dikkat etmek ve bunu anladığını gösteren ifadeler kullanmaya çalışmak önemlidir.

➤ **Ailedeki iletişim ve etkileşimi engelleyen faktörler;**

- Aileyi ve bireyleri ilgilendiren konular üzerinde, yüzeysel konuşma,
- Aşırı soru sorma, yersiz şüphe ve tereddütler,
- Yapay, yapmacık ilgi gösterme,
- Konuşma ve izah etme olmadan, karşı tarafın hareketlerini, düşüncelerini yorumlamaya ve tahmin etmeye çalışma,
- Geçmişteki üzücü ve tatsız olayların sık sık gündeme getirilmesi,
- Sorulan soruları cevapsız bırakma,
- Bireylere söz ile baskı kurmaya çalışma,
- Abartılı bir şekilde onaylama veya reddetme,
- Sık sık öneride bulunma veya kişisel düşünceleri kabule zorlama,
- Suçlama, eleştirme, olumsuz değerlendirmeler yapma,
- Emir verme, tehdit etme,
- Samimiyetten uzak kalma, yalan söyleme,
- Alay etme, küçük düşürmeye çalışma, fikirlere değer vermeme,
- Olayların olumsuz yönlerini çıkarmaya çalışma,
- Küçük hataları çok abartma,
- Fedakârlığı devamlı karşı taraftan bekleme,
- Ortak faaliyetlere gereken önemi vermeme,
- Karşıdaki kişiye ifade etme imkânı tanımama,

Bu şekilde iletişim ve etkileşim içinde bulunan aile yapısında bireyler arası iletişimde, karşıdaki kişiyi rahatsız etme, yüz kızartma, sert şekilde bakma, yüz buruşturma, konuşmama, yalan söyleme gibi durumların gözükmesi olağandır. Unutulmamalı ki yaşayan her fert; kendine özgü anlayışı, kişiliği, değer yapısı, entelektüel düzeyi, duygu ve düşünceleri, kimlik yapısı, yetişme tarzı, sosyokültürel statüsü ile yaşayan, hisseden, etkilenen psikososyal bir bütündür. Bu durumda konuşulan her sözün, verilen her mesajın, her jest ve mimiğin iyi veya kötü manada karşıdaki kişide bir etki yaptığı kesindir. Aile üyeleri birbirinden aldıkları mesajlar ile kendilerini değerli veya değersiz, güvende veya güvensiz hisseder. Bu durum onların psikososyal ve sosyokültürel konularını işlevselliklerini ve ruhsal durumlarını etkiler. Sonuç olarak sağlıklı birey, sağlıklı aileyi oluşturacak, sağlıklı aile sağlıklı toplumu oluşturacaktır.

"Sağlıklı birey, sağlıklı aileyi, sağlıklı aile sağlıklı toplumu oluşturur."

2.2.2. Okul ve Arkadaşlarla İletişim

Aileden sonra ikinci temel sosyal grup, çocuğun okulu, sınıfı arkadaşları ve öğretmenleridir. Bu sosyal çevrede, öğrenci- öğretmen ilişkisi çocuğun kişiliğini oluşturan temel etkidir. Çocuğun sıra arkadaşlarıyla ilişkileri, grup üyeleriyle eğitsel kol çalışmalarındaki görev ilişkileri, sınıf arkadaşlığı, servis arkadaşlığı ve diğer sınıflardaki öğrencilerle olan ilişkileri okuldaki insan ilişkilerine örnektir.

Okul kalabalık ve geniş bir ortamdır. Okul içi iletişimde alınan kararların herkes tarafından kabul görmesi önemlidir. Çocuk değişik gruplarla sürekli iletişim hâindedir. Öğrenciler arasında sıkı bir dostluk duygusu ve birbirlerini koruma içgüdüğü mevcuttur. Bu kalabalık ve yoğun iletişimde, bu grupların sağlıklı iletişim kurması ancak bilinçli çabayla mümkün olur.

Öğrenciler okulun diğer çalışanlarıyla resmî bir iletişim süreci içindedir. Öğretmenler, öğrencileri ve diğer okul çalışanlarıyla profesyonel iş ilişkisi içinde çalışırlar.

Öğretmen, öğrencinin okulda örnek alacağı yegâne örnek insandır. Bu nedenle okul içinde ve dışında hareketlerini kontrol etmeli ve model insan olmalıdır. Sakin, telaşsız olmalı, mümkün olduğu kadar sinirlenmemeli, önyargılı ve yanlı olmamalıdır. Bütün öğrencilere eşit davranmalı ve cinsiyet ayrımı yapmamalıdır. Dışarıdaki sorunlarını, okula taşımamalıdır. Okulda nefret edilen biri değil, öğrencileri tarafından sevilen, sürekli aranan ve beklenen biri olmalıdır.

Öğrenci, model insan olmaya adaydır. Bu nedenle, model insanı kendine örnek almalıdır. Öğretmenine ve diğer büyüklere karşı daima saygılı olmalıdır. Öğretmenine karşı ön yargılı olmamalı, ad veya lakap takmamalıdır. Onun tecrübelerinden yararlanmasını bilmeli, öğretmeni ve arkadaşları ile ilişkilerinde ölçülü olmalı, ayırım yapmamalıdır. Öğretmenini, arkadaşlarını ve dersini sevmeli, disiplin kurallarına uygun hareket etmelidir. Arkadaşlarıyla iyi geçinmeli, sevgi, saygı ve hoşgörü kavramlarını iyi bilmeli, sınıfta derse katılmalıdır. Sınıf ortamında tembel, yaramaz, yalan söyleyen, kopya çeken, birbirini aşağılayan, sürekli birbirlerinden şikâyetçi olan, kavgacı, ders çalışmadan sınıf geçme isteğinde olan bir yapıda olmamalıdır.

Okulda kendini güven içinde hisseden öğrenci, öğretmeni, okul yönetimi ve arkadaşları ile işbirliği yapabilir. Öğrenci, bir sorunu olduğunda rahatlıkla öğretmeni ile paylaşmalı ve birlikte çözüm aramalıdır. İşbirliğine ve grup çalışmasına etkin bir biçimde katılmalı, dostluk, arkadaşlık, sırdaşlık, kibarlık kavramlarını iyi öğrenmeli, sevinçlerini ve üzüntülerini paylaşmasını bilmelidir.

Şekil 2.5: Öğretmen öğrenci ilişkisi

2.3. Toplumsal İlişkiler

Bir toplumdaki insanların kendilerini anlatmak, başkalarını anlamak, gereksinimlerini gidermek, yardımlaşmak ve anlaşmak üzere giriştikleri her türlü yaklaşma ve uzaklaşmalara **toplumsal ilişki** denir.

➤ Toplumsal ilişkilerin özellikleri

- Toplumsal ilişki, en az iki kişi arasında olmalı,
- Belirli bir zaman dilimi içinde yaşanmalı,
- İlişki içindeki bireyler birbirinden haberdar olmalı,
- Bireyler birbirlerini olumlu yönde etkilemeli,
- Yaşanan ilişki bireyler arasında aynı anlama gelmelidir.

➤ Toplumsal ilişki çeşitleri

Toplumsal ilişkiler, ilişkinin süresi ve bireyler arası yakınlık derecesine göre iki farklı ölçüte göre sınıflandırılır:

- **Bireyler arası yakınlık derecesine göre:**
  - **Birincil ilişkiler:** İnsanlar arasında yüz yüze ve sıcak bir ilişki vardır. “Biz” duygusunun egemen olduğu bu ilişkide kişisel çıkarlara rastlanmaz. Yazılı kurallara dayanmayan, daha çok duygu ve samimiyetin geçerli olduğu ilişkilerdir. Örnek: Aile fertleri, komşular ve yakın arkadaş arasındaki ilişkiler.
  - **İkincil ilişkiler:** İnsanlar arasındaki resmî kurallara dayanan ve genelde yazılı kurallarla çerçevesi sınırlandırılmış olan ilişkilerdir. Bu ilişkide “ben” duygusu ön plandadır. İlişkideki insanlar, yüzeysel ve kısmi olarak ilişkiye katılır. Çok geniş bir insan katılımı vardır. Örnek: Bir resmî kurumda amir ile memur ilişkisi.

- **Süresine göre:**
  - **Tesadüfî ilişkiler:** Belli bir ihtiyacı gidermek için karşı karşıya gelmiş insanların kısa süreli sosyal ilişkileridir. Örnek: Otobüs şoförü, yolcu veya yolcular arasındaki ilişki.
  - **Periyodik ilişkiler:** Önceden planlanmış bir program dâhilinde belirli zamanlarda gerçekleşen seyrek, fakat düzenli ilişkilerdir. Örnek: Haftanın belirli günlerinde ders için bir araya gelen öğretmen ve öğrencilerinin ilişkisi.
  - **Sürekli ilişkiler:** İnsanların birbirleriyle gerçekleştirdikleri çok uzun süreli devam eden ilişkilerdir. Örnek: Aile içinde ve yakın arkadaşlarla kurulan ilişkiler.

2.3.1. Toplum Tanımının İletişime Katkıları

Toplumun da bireyler gibi kendine özgü özellikleri vardır. Toplum, bireylerin ortak kültürünü, değerlerini, hayat tarzlarını ve ilişkilerinin bütünlüğünü temsil eder. Topluma hizmet veren işletmeler ve kişiler toplumun bu temel özelliklerini bilmek zorundadır.

Şekil 2.6: Toplumdaki değişik kültürler

➤ **Toplum tanımak için bilinmesi gereken özellikler:**

- Toplumun nüfus özellikleri,
- Toplumla ilgili genel bilgiler,
- Toplum için mevcut hizmet olanakları,
- Topluma sunulan hizmetlerin kullanımı,
- Toplum sağlığına yönelik risk durumları,
- Sağlıkla ilgili bilgi, tutum, davranışlar,
- Sağlık ve hastalık durumu,
- Toplum katılımıdır.

➤ **Toplum tanımının önemi;**

- Sağlık düzeyine etkili olan faktörlerin belirlenmesi,
- Sorun ve gereksinimlerin belirlenmesi,
- Önceliklerin belirlenmesi,
- Çözümlerin belirlenmesi,
- Hizmet önceliklerinin belirlenmesi,

- Hizmetlerin değerlendirilmesinde kullanılır.

2.3.2. Toplumun Sağlık Kurumları ile İlişkileri

Toplumun sağlık kurumlarından temel beklentisi, hakkaniyet ve eşitlik ilkesine dayanan ulaşılabilir, gerçekçi, yeterli ve nitelikli sağlık hizmetidir. Toplumun iyi bir hizmet alabilmesi için sağlık kurumlarını yeterince tanınması ve benimsemesi gerekir.

Sağlık kurum ya da kuruluşları, demokratik süreç içinde vatandaşların sağlık ve sağlık hizmetlerinden beklentilerini hesaba katarak ihtiyaçlarını göz önünde tutmalıdır. Sağlık sistemlerinin finansmanı, sağlık hizmetlerinin tüm vatandaşlara ulaşacak bir şekilde sunulmasına ve sağlık kaynaklarının etkili kullanımına imkân vermelidir. Bu hizmetlerin yürütülmesi için toplum katılımı da önemlidir.

Şekil 2.7: Sağlık kurumlarından hizmet alma

➤ Toplum katılımını sağlamada önem verilmesi gereken noktalar:

- Toplumun iyi tanıma, iyi ilişkiler kurma,
- Toplumda birlik yaratma,
- Toplumun ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmesi,
- Katılımın her aşamasında ilgiyi canlı tutma,
- Liderleri tanıma, geliştirme,
- Yerel kaynakları kullanma,
- Topluma etkin sağlık eğitimi verme,
- Gönüllü kuruluşları geliştirme,
- Toplumun harekete geçirme,
- Toplum katılımına yönelik kurum ve kuruluşları işlevsel hâle getirme,
- Sektörler arası iş birliğini sağlama,
- Kitle iletişim araçlarını kullanmaktır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek toplumsal kurallarla ilgili sunu hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Toplumsal grupları özelliklerine göre ayırt ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çevrenizdeki toplumsal grupları gözlemleyerek öğrenim faaliyetinde verilen bilgilerle karşılaştırabilirsiniz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Farklı toplumsal ortamlarda sağlıklı iletişim kurma konusunu, bir çalışma haline getirerek diğer insanlarla paylaşınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Farklı toplumsal ortamlarda sağlıklı iletişim kurarken bilinmesi gerekenleri, öğrenim faaliyetinden tekrar edebilirsiniz. ➤ Konu hakkındaki bilgilerinizi, değişik kaynaklardan yapacağınız araştırmalarla zenginleştirebilirsiniz. ➤ Elde etmiş olduğunuz bilgileri öğretmeninizle görüşerek; size en uygun gelecek bir veya daha fazla yöntemle (slâyt, afiş, kısa tiyatro vb.) uygun bir ortamda, diğer insanlarla paylaşınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aile içi ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda toplum çalışması yapınız. Elde ettiğiniz bilgileri aynı zamanda hayatınıza uygulayınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Modül içerisindeki aile içi ilişkileri anlatan bölümden yararlanabilirsiniz. ➤ Konuyla ilgili araştırmanızı farklı kaynaklardan yararlanarak zenginleştirebilirsiniz. ➤ Elde etmiş olduğunuz bilgileri öğretmeninizle görüşerek; size en uygun olan bir veya daha fazla yöntemle (slayt, afiş, kısa tiyatro vb.) uygun bir ortamda, diğer insanlarla paylaşınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Okulda ve arkadaşlar arasında iletişim konusunda kendinizi geliştiriniz ve hayatınıza uygulayınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Modül içerisindeki konuyla ilgili bölümden yararlanabilirsiniz. ➤ Konuyla ilgili araştırmanızı farklı kaynaklardan yararlanarak zenginleştirebilirsiniz. ➤ Elde etmiş olduğunuz bilgileri öğretmeninizle görüşerek; size en uygun gelecek bir yöntemle uygun bir ortamda, diğer insanlarla paylaşınız.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Toplumun sağlık kurumları ile ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusunu ele alan bir çalışma gerçekleştiriniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Toplumun sağlık kurumları ile ilişkileri konusunu öğrenme faaliyetinden tekrar edebilirsiniz. ➤ Konuyla ilgili araştırmanızı farklı kaynaklardan yararlanarak zenginleştirebilirsiniz. ➤ Bu amaçla bir sağlık kurumunda gözlem yapabilir, hatta sağlık çalışanları ve hizmet alanların düşüncelerinden yararlanabilirsiniz. ➤ Elde etmiş olduğunuz bilgileri öğretmeninizle görüşerek; size en uygun bir yöntem ve ortamda, diğer insanlarla paylaşınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

- Aşağıdakilerden hangisi grupların temel özelliklerindedir?
A) Grup üyeleri arasında rol ve statü ayrımı vardır.
B) Sosyal yardım hizmetleri
C) Evlilik ve ebeveynliğe hazır oluşluk
D) Ana babanın sağlık düzeyleri
E) Ekonomik yarar sağlama
- Aşağıdakilerden hangisi toplumsal ilişkilerin özelliklerinden değildir?
A) Toplumsal ilişki, en az iki kişi arasında olmalı
B) Belirli bir zaman dilimi içinde yaşanmalı
C) Çözümlerin belirlenmesi
D) Bireyler birbirlerini etkilemeli
E) Yaşanan ilişki bireyler arasında aynı anlama gelmeli
- Aşağıdakilerden hangisi aile içi etkileşimi etkileyen başlıca faktörlerden değildir?
A) Evlilik ve ebeveynliğe hazır oluşluk
B) Ana babanın sağlık düzeyleri
C) Birbirlerine olan saygı ve güvenleri
D) Yetiştirilme biçimleri
E) Çevrenin fiziksel ve iklimsel özellikleri
- Toplumu tanıyabilmek için aşağıdakilerden hangisinin bilinmesi gerekir?
A) Toplumun nüfus özellikleri
B) Toplumsal ilişki, en az iki kişi arasında olmalı
C) Belirli bir zaman dilimi içinde yaşanmalı
D) İlişki içindeki bireyler birbirinden haberdar olmalı
E) Bireyler birbirlerini etkilemeli
- Aşağıdakilerden hangisi toplumsal ilişki çeşitlerindedir?
A) Başvuru nedenlerine göre
B) İlişkinin süresine göre
C) Hastalık nedenlerine göre
D) Coğrafik nedenlere göre
E) Kaynakların sınırlılığine göre

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları, faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise modül değerlendirme faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. (...) Sınırları belli bir doğal çevrede ortak amaçlar için bir araya gelen, birbiri ile ilişki, iş birliği ve dayanışma içinde olan insanlardan oluşan kümelere toplum denir.
2. (...) Her grup, amaçladığı işlevini sürdürdüğü müddetçe varlığını sürdürür.
3. (...) Resmî olmayan gruplar yetkili organlarca oluşturulmuş, yasa, tüzük ve yönetmeliklere göre yönetilen gruplardır.
4. (...) Bireyin statüsüne uygun davranışlarına "rol" denir.
5. (...) Bireyin kazanmak için herhangi bir çaba sarf etmediği, doğuştan kendisinde var olan statüye kazanılmış statü denir.
6. (...) Toplum halinde yaşayan insanların yerine getirmek zorunda oldukları ödevleri ve kullanacakları yetkileri belirten kurallara, görgü kuralları denir.
7. (...) Toplumda, uzun zamanda oluşmuş ve uyulması zorunlu sayılan ortak davranışlara “gelenek ve görenekler“ denir.
8. (...) Boyasız ayakkabı, ütüsüz ve sökükle kıyafetler ahlak kurallarına aykırıdır.
9. (...) İnsan Hakları Bildirisi, 1789 yılında (insan hakları ile ilgili) ilk yazılı metin olarak hazırlanmıştır.
10. (...) Cep telefonları uygun olmayan yer ve zamanlarda (sinema, tiyatro, toplantı vb.) kapalı tutulmalıdır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi toplumu tanımak için bilinmesi gereken özelliklerdendir?
A) Toplumun nüfus özellikleri
B) Toplumla ilgili genel bilgiler
C) Toplum için mevcut hizmet olanakları
D) Hizmetlerin kullanımı
E) Önceliklerin belirlenmesi
12. Toplum içinde var olan ve uyulması gereken incelik ve saygı kuralı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ahlak kuralı
B) Gelenek ve görenek
C) Görgü kuralı

- D) Hukuk kuralı
E) Din kuralı
13. Devlet gücüyle uyulması zorunlu hale getirilmiş kurallar aşağıdakilerden hangisidir?
A) Hukuk kuralları
B) Din kuralları
C) Gelenek ve görenekler
D) Töreler
E) Ahlak kuralları
14. Uyulmadığında yaptırım, toplum tarafından ayıplanmak olan toplumsal kurallar bütünü hangisidir?
A) Din kuralları
B) Hukuk kuralları
C) Ahlak kuralları
D) Gelenekler
E) Görgü kuralları
15. “Bu kuralları çiğneyen kişi “kaba, tuhaf, bilgisiz ve görgüsüz” olarak nitelendirilir. Bu nitelendirmelerin hoş olmaması nedeniyle insanlar, bu kurallara uyma zorunluluğu hisseder. Bu kurallara uyma, insanlar arasında iyi niyet, yakınlaşma, anlayış, hoşgörü ve dayanışma duygusunu artırır. Bu duygular ise insanları, toplumsal bütünlük ve dayanışmaya götürür.”
Yukarıdaki açıklama hangi toplumsal kurallara aittir?
A) Din kuralları
B) Hukuk kuralları
C) Ahlak kuralları
D) Gelenekler
E) Görgü kuralları
16. Karşılaşma, selamlaşma ve el sıkışmada uyulması gereken kurallardan bazıları aşağıda verilmiştir. Bunlardan hangisi doğru değildir?
A) Selamlama sırasında abartılmış konuşma ve davranışlardan kaçınılmalıdır.
B) Toplantı veya davetlerde önce evin hanımı, sonra diğer kişiler selamlanmalıdır.
C) El sıkışmada, üst makamda bulunanların veya yaşlıların önce el uzatmaları gerekir.
D) Gerek ilk tanışma ve gerekse selamlaşmada bayan elini uzatmasa dahi, erkek zorla elini sıkmalıdır.
E) Selamlaşma baş eğilerek, el kaldırılarak, şapka çıkarılarak olduğu gibi sözle de olur. “günaydın”, “iyi akşamlar”, “iyi günler” gibi.

17. Birey ve toplum hakkındaki açıklamalardan hangisi doğru değildir?
- A) Birey, sınırsız ihtiyaçları olan ve bu ihtiyaçlarını karşılamak için kabiliyetlerine sınır konmayan, maddi kaynakları sınırlı bir dünyada yaşayan, sosyal ve medeni bir varlıktır.
  - B) Tek başına hayatını sürdüremez, toplum içinde yaşamak zorundadır.
  - C) Her birey, farklı özelliklere ve kabiliyetlere sahiptir.
  - D) Bu farklılıkların herkes tarafından kabul edilmesi ve özel olduğunun bilinmesi sağlıklı bir toplum için şart değildir.
  - E) Bireyler hem kendileri hem de toplum yararına kabiliyetlerini geliştirmek zorundadır.

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ -1'İN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	E
3	C
4	E
5	D

ÖĞRENME FAALİYETİ -2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	E
3	C
4	E
5	E

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Doğru
3	Yanlış
4	Doğru
5	Yanlış
6	Yanlış
7	Doğru
8	Yanlış
9	Doğru
10	Doğru
11	E
12	C
13	A
14	C
15	E
16	D
17	D

KAYNAKÇA

- ACAR Gülde, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- ALTAN Ömer Zühtü, **İş ve Güvenlik Hukuku**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1988.
- ARICI Hüsnü, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- AYDIN Orhan, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- BAYRAKTAR Rüveyde, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- ÇOŞTUR Recai, **Davranış Bilimleri Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- ERKUL İlhan, **İş ve Güvenlik Hukuku**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1987.
- ESKİ Rüksan, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- GEREK Nüvit, **İş Güvenlik Hukuku**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1987.
- GÜVEN Ercan, **İş ve Güvenlik Hukuku**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1987.
- HAVADAROĞLU Selim, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Ü. Ankara, 1983.
- KORKUT Fidan, **İnsan İlişkileri**, Ecem Yayıncılık, Ankara, 1995.
- NAZİK M. Hamil, **İnsan İlişkileri**, Ye-pa Yayın Pazarlama, İstanbul, 1981.
- OZANKAYA Özer, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1986.
- SAVAŞIR İskender, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- ŞAHİN Deniz, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- ŞEVKATLİ Murat, **İnsan İlişkileri**, Tutibay Yayınları, Ankara, 1997.
- TABAK Ruhi Selçuk, Sibel SOLMAZ, **Sağlık Hizmetlerinde İletişim**, Somgür Yayıncılık, Ankara, 2008.
- TEGİN Buket, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- TOPÇU Sedat, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Ankara, 1983.
- <http://mebk12.meb.gov.tr/> **ŞAHİN Muhammet Ali Ordu Sosyal Bilimler Lisesi/** Erişim: 07.08.2015/11.37
- [www.sksdb.hacettepe.edu.tr/Psk.NurgulYILMAZ\(07.08.2015/11.30\)](http://www.sksdb.hacettepe.edu.tr/Psk.NurgulYILMAZ(07.08.2015/11.30))
- [http://www.egitimtercihi.com/okulgazetesi/12093-yeni-mufredata-gore-ogretmen-ogrenci-iliskileri.html\(24.08.2015/18.20\)](http://www.egitimtercihi.com/okulgazetesi/12093-yeni-mufredata-gore-ogretmen-ogrenci-iliskileri.html(24.08.2015/18.20))